

Η Κυπριακή Δεξιά κατά τη μεταεισβολική περίοδο: Η ίδρυση του ΔΗΣΥ και η μετασχηματιστική ηγεσία του Γλαύκου Κληρίδη

Άρθρο Γνώμης

Νοέμβριος 2024
Αρ.16

Copyright © 2024 | All Rights Reserved

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Διεύθυνση: Ανδρέα Ζάκου, Γρ.301, 2404 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος.

Τηλέφωνο: +357 22 664470 ■ Email: info@ispd.org.cy ■ www.ispd.org.cy

Το Ινστιτούτο προάγει τον ελεύθερο και ανοιχτό δημόσιο διάλογο που εδράζεται στον ορθολογισμό και στην επιστημονική τεκμηρίωση. Οι απόψεις που εκφράζονται σε δημοσιεύσεις του Ινστιτούτου εκφράζουν αποκλειστικά τον/την συγγραφέα ή τους συγγραφείς και δεν αντανακλούν απαραίτητα τις απόψεις του Ινστιτούτου.

Δρ. Χριστόφορος Φωκαΐδης

Πρόεδρος Ινστιτούτου

Περί του συγγραφέα

Ο Χριστόφορος Φωκαΐδης είναι πανεπιστημιακός και πρώην υπουργός άμυνας της Κυπριακής Δημοκρατίας. Είναι κάτοχος πτυχίου Οικονομικών (με δευτερεύοντα κλάδο τις Πολιτικές Επιστήμες) του Πανεπιστημίου Κύπρου, από το οποίο απέκτησε και δεύτερο πτυχίο στις Τουρκικές Σπουδές. Έχει λάβει επίσης μεταπτυχιακό τίτλο στην Ευρωπαϊκή Πολιτική και στις Σπουδές στη Δημοκρατία από το Πανεπιστήμιο του Kent στο Ηνωμένο Βασίλειο, απ' όπου αναγορεύθηκε ακολούθως σε διδάκτορα Πολιτικών Επιστημών και Διακυβέρνησης. Από τα φοιτητικά του χρόνια είχε έντονη ανάμειξη στα κοινά και στην πολιτική. Διετέλεσε, μεταξύ άλλων Πρόεδρος της Νεολαίας του Δημοκρατικού Συναγερμού, Επικεφαλής της Σχολής Πολιτικής Επιμόρφωσης του ΔΗΣΥ και Μέλος του Εκτελεστικού Γραφείου. Έχει εργαστεί ως ερευνητής και έχει διδάξει επί σειρά ετών ως λέκτορας στο τομέα των πολιτικών επιστημών σε ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τον Μάρτιο του 2014 έγινε δεκτός για visiting fellowship στο Πανεπιστήμιο του Yale στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Τον Απρίλιο του 2014 διορίστηκε από τον Πρόεδρο Αναστασιάδη, ως Υπουργός Άμυνας, αξίωμα από το οποίο υπηρέτησε μέχρι και τον Φεβρουάριο του 2018. Κατά τη διάρκεια της υπουργίας του προωθήθηκε και τέθηκε σε εφαρμογή το σχέδιο αναδιοργάνωσης και εκσυγχρονισμού της Εθνικής Φρουράς σε ημιεπαγγελματικό στρατό ενώ καθιερώθηκε μια νέα πολιτική αμυντικής διπλωματίας, με ανάπτυξη στρατιωτικών συνεργασιών με σειρά γειτονικών και άλλων κρατών. Μετά το πέρας της υπουργικής του θητείας ανέλαβε θέση Επίκουρου Καθηγητή (Adjunct) στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου. Είναι ιδρυτής και Πρόεδρος του Ινστιτούτου Μελετών Πολιτικής και Δημοκρατίας.

Η Κυπριακή Δεξιά κατά τη μεταεισβολική περίοδο: Η ίδρυση του ΔΗΣΥ και η μετασχηματιστική ηγεσία του Γλαύκου Κληρίδη¹

Ο πολιτικός μετασχηματισμός της Κυπριακής Δεξιάς που λαμβάνει χώρα κατά την περίοδο μετά την εισβολή, μέσα στο περιβάλλον των δραματικών συνθηκών που είχε δημιουργήσει η τραγωδία του 1974, συνιστούσε μια «λιγότερο πιθανή περίπτωση», κατά τον ορισμό του Eckstein.² Σε πολύ μεγάλο βαθμό, η επιτυχία του εγχειρήματος αυτού θα πρέπει να αποδοθεί στον Γλαύκου Κληρίδη, ο οποίος μέσα ακριβώς στις έκρυθμες συνθήκες εκείνης της εποχής αναδεικνύεται σε μετασχηματιστικό ηγέτη, συμβάλλοντας καθοριστικά στο να δημιουργηθεί μια νέα διχάλα στην εξέλιξη της σύγχρονης πολιτικής ιστορίας της Κύπρου.

Η παράδοση της εθνικόφρονας Δεξιάς και η διαίρεση Μακαριακών-Γριβικών

Για να κατανοήσουμε το μέγεθος του πολιτικού μετασχηματισμού που συντελείται στον χώρο της Δεξιάς, θα ήταν χρήσιμο πολύ συνοπτικά να οριοθετήσουμε το ιστορικό συγκείμενο μέσα στο οποίο λαμβάνει χώρα. Θα πρέπει, λοιπόν, να επισημάνουμε ότι θεμελιακό στοιχείο ταυτότητας της κυπριακής Δεξιάς υπήρξε παραδοσιακά η ενωτική ιδέα. Η Δεξιά προσδιορίζεται πρωταρχικώς ως η παράταξη των εθνικοφρόνων και βρίσκεται σε πλήρη συμπόρευση με την Εθναρχία, στην οποία αναγνωρίζεται ρόλος πρωτοκαθεδρίας ως προς τον αγώνα για την ένωση - και όχι μόνο.

● η εμφύλια διαμάχη που εξελίσσεται ανάμεσα στην ελληνοκυπριακή κοινότητα, κατά την πρώτη μετανεξαρτησιακή περίοδο, και που θα οδηγήσει τελικά – με την εμπλοκή ασφαλώς της ελληνικής χούντας – στο πραξικόπημα του 1974, ήταν, κατά βάση, μια σύγκρουση εντός του πολιτικού στρατοπαίδου της εθνικόφρονας δεξιάς

¹ Το κείμενο αυτό βασίζεται στην Εισήγηση που κατατέθηκε από τον γράφοντα στο πλαίσιο Επιστημονικού Συνεδρίου που συνδιοργάνωσαν τα Ιδρύματα Κοινοβουλευτισμού και Δημοκρατίας της Κυπριακής και Ελληνικής Βουλής, με θέμα «Η εδραίωση του Δημοκρατικού Πολιτεύματος στην Κύπρο μετά την Τουρκική Εισβολή (1974-1993)», στις 22 και 23 Νοεμβρίου 2024 στο Πανεπιστήμιο Κύπρου.

² Η «λιγότερο πιθανή περίπτωση» είναι αυτή, σύμφωνα με τον Eckstein, που σε όλες τις άλλες διαστάσεις της, πλην αυτής που αφορά το θεωρητικό ενδιαφέρον μιας μελέτης, προβλέπει αρνητικά ως προς την έκβαση ενός συγκεκριμένου αποτελέσματος. Επειδή ακριβώς, λοιπόν, όλες οι υπόλοιπες μεταβλητές είναι αρνητικές, η συσχέτιση ενός συγκεκριμένου αποτελέσματος με την υπό έλεγχο μεταβλητή, την καθιστά επιβεβαιωτική της θεωρίας (βλ. Harry Eckstein, “Case Study and Theory in Political Science”, στο Fred I. Greenstein και Nelson W. Polsby (επιμ.), *Handbook of Political Science*, (Reading, MA: Addison-Wesley, 1975), Τομ.7, σσ. 94-137). Βλ. επίσης John Gerring, “Is There a (Viable) Crucial-Case Method?”, *Comparative Political Studies*, Τομ. 40, Αρ. 3, 2007, σσ. 231-253.

Ακόμα και μετά την Ανεξαρτησία, η εθναρχική μορφή του πρώτου προέδρου, αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', επικυριαρχεί – ιδιαίτερα- στον χώρο της Δεξιάς.³ Έτσι για παράδειγμα, όταν αποφασίζεται η ίδρυση του «Ενιαίου Κόμματος της Εθνικόφρονος Παρατάξεως», ο Κληρίδης ως αρχηγός τότε του νέου κόμματος σπεύδει πρώτα να λάβει τις ευλογίες του Μακαρίου.⁴ Όχι τυχαία μάλιστα, στην εξαγγελία του κόμματος γίνεται λόγος για «Ενιαίο Κόμμα της Εθνικόφρονος Συμπολιτεύσεως».⁵

Θα πρέπει εδώ, βεβαίως, να υπογραμμισθεί πως είχε προηγηθεί μια κάθετη διαίρεση στο χώρο της Δεξιάς, ως αποτέλεσμα της υιοθέτησης από πλευράς Μακαρίου του συμβιβασμού της Ανεξαρτησίας. Από τη μια ήταν οι δυνάμεις εκείνες – σαφώς πλειοψηφικές - που συμπαρατάσσονται με τον πρόεδρο Μακάριο και που – έστω και με επιφυλάξεις ή και παλινδρομήσεις⁶ – αποδέχονται το νέο στάτους κβο που δημιουργούν οι Συμφωνίες του 1960. Από την άλλη, ήταν εκείνοι που στάθηκαν απέναντι στις Συμφωνίες και που με κεντρικό πρωταγωνιστή τον αρχηγό της ΕΟΚΑ, Γρίβα Διγενή, παραμένουν προσηλωμένοι στην ιδέα της ένωσης.

Στην πραγματικότητα, η εμφύλια διαμάχη που εξελίσσεται ανάμεσα στην ελληνοκυπριακή κοινότητα, κατά την πρώτη μετανεξαρτησιακή περίοδο, και που θα οδηγήσει τελικά – με την εμπλοκή ασφαλώς της ελληνικής χούντας – στο πραξικόπημα του 1974, ήταν, κατά βάση, μια σύγκρουση εντός του πολιτικού στρατοπέδου της εθνικόφρονος Δεξιάς.

Εκείνο που δεν πρέπει, ωστόσο, να διαφεύγει της προσοχής είναι, πως ανεξαρτήτως της διαφοράς των δύο στρατοπέδων ως προς το ζήτημα της ένωσης, οι βασικές ιδεολογικοπολιτικές αξίες και των δύο στρατοπέδων, έχοντας ως βασικό υπόβαθρο τον ελληνικό εθνικισμό ήταν, στην ουσία, κοινές.

η Μακαριακή Δεξιά δεν υπήρξε περισσότερο «ανεκτική» ή περισσότερο πρόθυμη να δώσει χώρο στην τουρκοκυπριακή κοινότητα, απ' ό,τι η Γριβική Δεξιά.

Υπ' αυτό το πρίσμα, θα πρέπει να επισημανθεί πως η Μακαριακή Δεξιά δεν υπήρξε περισσότερο «ανεκτική» ή περισσότερο πρόθυμη να δώσει χώρο στην τουρκοκυπριακή κοινότητα, απ' ό,τι η Γριβική Δεξιά. Έτσι, για παράδειγμα, όταν ο Κληρίδης, στο πλαίσιο του Διακοινοτικών Συνομιλιών που ξεκίνησαν το 1968, καταλήγει με τον Ραούφ Ντενκτάς σε ένα πακέτο συμφωνίας, που ικανοποιούσε σε

μεγάλο βαθμό τα 13 σημεία που είχε θέσει ο Μακάριος το 1963, με αντάλλαγμα

³ Βλ. Νίκος Κρανιδιώτης, *Ανοχύρωτη Πολιτεία: Κύπρος 1960-1974*, (Αθήνα: Εστία, 2008), Τομ. Α', σσ.554-556.

⁴ Βλ. Γλαύκος Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, Τομ.Γ', 1990, σ.330). σ.63.

⁵ Βλ. Μιχάλης Σταυρή, *Το Ενιαίο Κόμμα της Εθνικόφρονος Παρατάξεως*, (Λευκωσία: Εκδόσεις Ρίζες, 2019), σ.70.

⁶ Ας σημειωθεί εδώ ότι κατά την περίοδο 1964-1967, σύσσωμο το πολιτικό σύστημα επανέρχεται στην πολιτική της ένωσης.

ενισχυμένη τοπική αυτοδιοίκηση για τους Τουρκοκύπριους, τόσο το Μακαριακό, όσο και το Γριβικό στρατόπεδο, αντιδρούν αρνητικά.

Η διπλή κρίση του 1974 και η ανάδειξη της ηγεσίας Κληρίδη

Οι τραγικές συνέπειες του πραξικοπήματος και της εισβολής, που οδήγησε τελικά στην κατάληψη του βορείου τμήματος του νησιού από την Τουρκία, διαμορφώνουν ένα εντελώς νέο πολιτικό περιβάλλον. Η ιδέα της ένωσης έχει πλέον οριστικά ενταφιαστεί ενώ οι προσδοκίες της ελληνοκυπριακής κοινής γνώμης προσγειώνονται ανώμαλα, θα έλεγε κανείς, στην πραγματικότητα της διαίρεσης του νησιού. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει η Nancy Bermeo, ανάλογες εμπειρίες καθίστανται πολλές φορές «πικρά μαθήματα», για επανακαθορισμό στρατηγικής.⁷

● Η επιτυχής διαχείριση από πλευράς Κληρίδη, των χαοτικών συνθηκών που είχαν δημιουργηθεί ως αποτέλεσμα της διπλής κρίσης του 1974, κατά την εξάμηνη σχεδόν περίοδο που, εκ του συντάγματος αναλαμβάνει την προεδρία της Δημοκρατίας, προς αναπλήρωση του πρόεδρου Μακάριου, ενισχύουν το διεθνές κύρος αλλά και την λαϊκή του αποδοχή

Μέσα σε αυτές τις κρισιακές συνθήκες, λοιπόν, ο Γλαύκος Κληρίδης που καθόλη την προηγούμενη περίοδο (1960-1974) συμπορεύεται με τον Μακάριο – έστω και αν εσωτερικά διατυπώνει ενίοτε διαφορετικές θέσεις και εκτιμήσεις – αρχίζει σταδιακά να καταθέτει δημοσίως διαφοροποιημένες πολιτικές προσεγγίσεις για το Κυπριακό. Αυτό εκφράζεται, καταρχάς, ως προς την αποδοχή της ομοσπονδίας ως μορφής λύσης του Κυπριακού (πρώτη φορά τάσσεται δημοσίως υπέρ της ομοσπονδίας ο Κληρίδης στην Γκαλερί Αργώ, τον Νοέμβριο του 1974).

Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί πως η επιτυχής διαχείριση από πλευράς Κληρίδη, των χαοτικών συνθηκών που είχαν δημιουργηθεί ως αποτέλεσμα της διπλής κρίσης του 1974, κατά την εξάμηνη σχεδόν περίοδο που, εκ του συντάγματος αναλαμβάνει την προεδρία της Δημοκρατίας, προς αναπλήρωση του πρόεδρου Μακάριου, είχε ενισχύσει το διεθνές κύρος αλλά και την λαϊκή του αποδοχή. Ο Κληρίδης δε διστάζει, μάλιστα, να αναφερθεί με τρόπο κριτικό - και αυτοκριτικό - σε σχέση με την ακολουθούμενη μέχρι τότε πολιτική της ελληνοκυπριακής πλευράς, παρά το γεγονός ότι θεωρούταν, όπως σημειώνει ο Πέτρος Παπαπολυβίου, ως ο «φυσιολογικός διάδοχος» του Μακαρίου.⁸

⁷ Βλ. Nancy Bermeo, "Democracy and the Lessons from Dictatorship", *Comparative Politics*, Τομ.24, Αρ.3, 1992, σ.274.

⁸ Βλ. Πέτρος Παπαπολυβίου, "Γλαύκος Κληρίδης, 1919-2013", *Εφημερίδα Ο Φιλελεύθερος*, 23 Νοεμβρίου 2013.

Είναι δύσκολο πράγματι να ερμηνεύσει κανείς ορθολογικά – με όρους προσωπικού συμφέροντος – την πορεία ρήξης που επιλέγει ο Κληρίδης με τον Μακάριο μετά το 1974. Σε αντίθεση με το τι είδαμε να συμβαίνει κατά την προεισβολική περίοδο, ο Γλαύκος Κληρίδης παρουσιάζεται έτοιμος και αποφασισμένος να υπερασπιστεί ενώπιον του λαού τις απόψεις του, αναλαμβάνοντας το πολιτικό ρίσκο της σύγκρουσης με την ακολουθούμενη μέχρι τότε πολιτική γραμμή Μακαρίου.

Υπ' αυτό το πρίσμα, η παραίτηση Κληρίδη από τη θέση του Συνομιλητή της ελληνοκυπριακής πλευράς, δεν θα πρέπει να θεωρηθεί η απαρχή μιας πορείας που τον οδήγησε σε ρήξη με τον Μακάριο αλλά μάλλον η τελική επικύρωση μιας συνειδητής επιλογής που φαίνεται ότι διαμορφώνεται σταδιακά μετά την τουρκική εισβολή και εδραζόταν στην πεποίθηση πλέον του Κληρίδη ότι θα έπρεπε, ανεξαρτήτως πολιτικού κόστους, να καταθέσει δημοσίως ενώπιον του λαού τις δικές του θέσεις σε ότι αφορά στο Κυπριακό, με στόχο, όπως ο ίδιος θεωρούσε, την αποτροπή της μονιμοποίησης της διχοτόμησης της Κύπρου. Σε αυτή τη θεμελιακή πολιτική πεποίθηση, είναι που εδράζεται και το εξαιρετικά ριψοκίνδυνο εγχείρημα Κληρίδη να προχωρήσει στην ίδρυση ενός νέου κόμματος στον χώρο της κυπριακής Δεξιάς, τον Ιούλιο του 1976.

Η ίδρυση του ΔΗΣΥ και ο πολιτικός μετασχηματισμός της Δεξιάς

Η ίδρυση του ΔΗΣΥ από τον Γλαύκο Κληρίδη μαζί με μια σειρά συνεργατών του, αποτελεί τομή στην εξέλιξη της σύγχρονης πολιτικής ιστορίας της Κύπρου, καθώς τίθεται σε εφαρμογή ένας σταδιακός αλλά συντεταγμένος πολιτικός μετασχηματισμός μια ολόκληρης παράταξης, που έχοντας ως αφετηριακή βάση την εθνικόφρονα παράδοση, μετεξελίσσεται σε ένα σύγχρονο κεντροδεξιό κόμμα, με φιλελεύθερο, ευρωπαϊκό προσανατολισμό και με κύριο γνώμονα στο Κυπριακό, τον πολιτικό ρεαλισμό.

Ο ρόλος που διαδραματίζει η ηγεσία του Γλαύκου Κληρίδη για την προαγωγή της βαθιάς αυτής και στοχευμένης αλλαγής στο χώρο της κυπριακής Δεξιάς είναι πράγματι καταλυτικός. Μέσα στις συνθήκες αυτές ο Κληρίδης αναδεικνύεται ως ένας «μετασχηματιστικός» ηγέτης, κατά τον ορισμό που πρώτος εισαγάγει ο James MacGregor Burns, για να προσδιορίσει ακριβώς τους ηγέτες εκείνους, των οποίων ο ρόλος σε κρίσιμες καμπές της ιστορίας, είναι τέτοιος που έχει κρίσιμη επίδραση ως προς την τελική έκβαση των γεγονότων.⁹

⁹ Βλ. James MacGregor Burns, *Leadership*, (New York: Harper & Row, 1978).

Δεν θα ήταν υπερβολή να λεχθεί πως, μπορεί η ομοσπονδία να νομιμοποιήθηκε πολιτικά και εθνικά από τον Μακάριο, με τη Συμφωνία Κορυφής του 1977, χωρίς τον Κληρίδη, ωστόσο, η ελληνοκυπριακή πλευρά πιθανότατα δεν θα είχε φθάσει ποτέ εκεί.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο μετασχηματισμός αυτός εξελίσσεται στη βάση τριών βασικών πυλώνων, τους οποίους πολύ συνοπτικά αναφέρω:

-Πολιτικός ρεαλισμός στο Κυπριακό

Ο πολιτικός ρεαλισμός καθίσταται συστατικό στοιχείο της ταυτότητας του Δημοκρατικού Συναγερμού. Σε ομιλία του στην κοινότητα της Επισκοπής, λίγες μέρες μετά την ανακοίνωση της ίδρυσης του νέου κόμματος, ο Κληρίδης έλεγε χαρακτηριστικά:

«Εάν ρεαλισμός σημαίνει υπεύθυνον πολιτικόν βίον, έντιμον ενημέρωση, ορθή καθοδήγηση του λαού, τότε αποδεχόμεθα τον τίτλο του ρεαλιστού και ευχαριστούμε. Είμεθα υπερήφανοι γιατί είμαστε ρεαλιστές».¹⁰

Ήταν η πρώτη φορά που ένας πολιτικός φορέας διεκδικούσε στον δημόσιο χώρο τον πολιτικό ρεαλισμό ως πολιτική θέση. Υπ' αυτή την έννοια, η ίδρυση του ΔΗΣΥ συνιστούσε μια πολιτική πράξη ρήξης, όχι κατακρίβειαν με τον Μακάριο προσωπικά – στον οποίο, ας σημειωθεί, ο Κληρίδης αναγνώριζε πως ενίοτε είχε την πολιτική ευελιξία και την ικανότητα να προσαρμόζεται στο εφικτό – αλλά μια ρήξη με την κυρίαρχη κουλτούρα πολιτικού ρομαντισμού στην ελληνοκυπριακή κοινότητα.

Πρώτο πεδίο εφαρμογής και δοκιμασίας του κληριδικού ρεαλισμού, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, ήταν η υιοθέτηση της ομοσπονδίας. Επρόκειτο για ένα εξαιρετικά παράτολμο εγχείρημα. Ο Κληρίδης έπρεπε να κινηθεί απέναντι στο λαϊκό ρεύμα, που θεωρούσε, εν πολλοίς, την ομοσπονδία, ως μια λύση τουρκικών προδιαγραφών για να προετοιμάσει την κοινή γνώμη για ένα συμβιβασμό στο Κυπριακό. Δεν θα ήταν υπερβολή να λεχθεί πως μπορεί η ομοσπονδία να νομιμοποιήθηκε πολιτικά και εθνικά από τον Μακάριο, με τη Συμφωνία Κορυφής του 1977, χωρίς τον Κληρίδη, ωστόσο, η ελληνοκυπριακή πλευρά πιθανότατα δεν θα είχε φθάσει ποτέ εκεί.

Αν και δεν έχει ακόμα τύχει της δέουσας αναγνώρισης, ο πολιτικός αφοπλισμός της ΕΟΚΑ Β' και η πολιτική κοινωνικοποίηση των πρώην ενωτικών μέσα από τις τάξεις του Δημοκρατικού Συναγερμού, πολλοί εκ των οποίων συγκαταλέγονται αργότερα ανάμεσα στους πιο συνεπείς υπερασπιστές ενός ομοσπονδιακού συμβιβασμού στο Κυπριακό, συνιστά αναμφίβολα ένα εκ των σημαντικότερων μετασχηματιστικών επιτευγμάτων του Γλαύκου Κληρίδη.

¹⁰ Βλ. Ομιλία του Προέδρου του Δημοκρατικού Συναγερμού Γλαύκου Κληρίδη στην Επισκοπή Λεμεσού, 24 Ιουλίου, 1976, Αρχείο Δημοκρατικού Συναγερμού.

-Δημοκρατία και Εθνική Συμφιλίωση

Ο δεύτερος πυλώνας του πολιτικού μετασχηματισμού που λαμβάνει χώρα, με την ίδρυση του Δημοκρατικού Συναγερμού, έχει να κάνει με την υπέρβαση της ολέθριας διαίρεσης ανάμεσα σε Μακαριακούς και Γριβικούς, έχοντας ως στόχο την προαγωγή της εθνικής συμφιλίωσης και την εμπέδωση συνθηκών πραγματικής δημοκρατίας, μετά την καταστροφή που προξένησε το πραξικόπημα και η τουρκική εισβολή του 1974. Ο Γλαύκος Κληρίδης υιοθετεί μεν την πολιτική του κλάδου ελαίας που πρώτος διακήρυξε ο Μακάριος, ωστόσο, επιχειρεί παράλληλα τον πολιτικό μετασχηματισμό της κουλτούρας που οδήγησε στα καταστροφικά αποτελέσματα του διχασμού. Στέκεται, δηλαδή, κριτικά και αυτοκριτικά απέναντι στο διχασμό της προεισβολικής περιόδου αλλά και στον δημαγωγικό εθνικισμό που οδήγησε στην καταστροφή.

Αν και δεν έχει ακόμα τύχει της δέουσας αναγνώρισης, ο πολιτικός αφοπλισμός της ΕΟΚΑ Β' και η πολιτική κοινωνικοποίηση των πρώην ενωτικών μέσα από τις τάξεις του Δημοκρατικού Συναγερμού, πολλοί εκ των οποίων συγκαταλέγονται αργότερα ανάμεσα στους πιο συνεπείς υπερασπιστές ενός ομοσπονδιακού συμβιβασμού στο Κυπριακό, συνιστά αναμφίβολα ένα εκ των σημαντικότερων μετασχηματιστικών επιτευγμάτων του Γλαύκου Κληρίδη. Μπορεί να λαιδορήθηκε για προαγωγή του «εοκαβητισμού» και του «γριβισμού», όμως η πολιτική που ακολούθησε τότε ο Γλαύκος Κληρίδης, συνέβαλε σημαντικά στην αποκατάσταση της πολιτικής ομαλότητας αλλά, και στη συνέχεια, στην εν γένει εδραίωση της δημοκρατίας στην Κύπρο.

-Συμφιλίωση έθνους και κράτους

Ο τρίτος πυλώνας του πολιτικού μετασχηματισμού στον χώρο της Δεξιάς αφορά στην προσπάθεια σύζευξης ελληνικότητας και κυπριακότητας σε επίπεδο ταυτότητας. Συμφιλιώνοντας την έννοια του έθνους και του κράτους, η διανοητική ηγεσία Κληρίδη καταφέρνει να διαμορφώσει τους όρους για ένα πολιτικό μετασχηματισμό σε επίπεδο ταυτότητας, που επέτρεπε στη μεγάλη πλειοψηφία των Ελληνοκυπρίων, να αποδεχθούν την έννοια της συνύπαρξης και της συνεργασίας με τους Τουρκοκυπρίους, στο πλαίσιο μιας ομοσπονδίας, όπου η εθνική ταυτότητα και των δύο κοινοτήτων θα γινόταν σεβαστή.

Ο Κληρίδης ταυτόχρονα προάγει μια πιο φιλελεύθερη, συμπεριληπτική αντίληψη της ταυτότητας, που επιτρέπει τη διατήρηση της ελληνικότητας ως εθνικής ταυτότητας αλλά και της κυπριακότητας ως πολιτικής ταυτότητας που συνέχει Ελληνοκυπρίους και Τουρκοκυπρίους.

Ο μετασχηματισμός αυτός εδράζεται σε μια προσπάθεια επαναπροσδιορισμού της ελληνικότητας σε ένα πολιτισμικό πλαίσιο, απονομιμοποιώντας κάθε έννοια αλυτρωτικού, ενωτικού εθνικισμού. Ο Κληρίδης ταυτόχρονα προάγει μια πιο φιλελεύθερη, συμπεριληπτική αντίληψη της ταυτότητας, που επιτρέπει τη διατήρηση της ελληνικότητας ως εθνικής ταυτότητας αλλά και της κυπριακότητας ως πολιτικής ταυτότητας που συνέχει Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους.

Επίλογος

Μπορεί να λεχθεί ότι οι συνθήκες που δημιουργούνται κατά τη μεταεισβολική περίοδο διαμορφώνουν ένα περιβάλλον πιο ευνοϊκό για την ανάδειξη της ηγετικής φυσιογνωμίας του Γλαύκου Κληρίδη και για τον πολιτικό μετασχηματισμό της κυπριακής Δεξιάς που επιχειρεί. Σε καμιά περίπτωση, όμως, το εγχείρημα αυτό δεν ήταν ούτε προδιαγεγραμμένο ως προς την τελική του έκβαση, ούτε κάτι το αναπόφευκτο. Απεναντίας, αν ο Δημοκρατικός Συναγερμός δεν κατάφερε να εξασφαλίσει το εντυπωσιακό 27.6% στις εκλογές του 1976, δεχόμενος συντονισμένα πυρά απ' όλες τις υπόλοιπες πολιτικές δυνάμεις που συνασπίζονται εναντίον του, τότε η ιστορία θα μπορούσε να είχε γραφτεί διαφορετικά.

Μέσα από μια ευρύτερη συγκριτική θεώρηση, θα πρέπει επίσης να σημειώσουμε πως όταν ο Γλαύκος Κληρίδης αναλάμβανε το μετασχηματιστικό του εγχείρημα στον χώρο της Δεξιάς, δε διέθετε το πολιτικό εκτόπισμα ενός αδιαμφισβήτητου εθνικού ηγέτη, όπως για παράδειγμα ο Mandela στη Νότια Αφρική ή ο Lee Kuan Yew στη Σιγκαπούρη. Αυτός ο ρόλος θα μπορούσε να αντιστοιχεί στην περίπτωση της Κύπρου, στον Μακάριο. Το γεγονός ότι ο Κληρίδης είχε σαφείς περιορισμούς, ως αποτέλεσμα του δοσμένου πολιτικού περιβάλλοντος στο οποίο έδρασε, καθιστά τον προσωπικό ρόλο που διαδραμάτισε στην εξέλιξη των πραγμάτων, εξαιρετικά κρίσιμο. Θα μπορούσε, πράγματι, να λεχθεί πως ο Γλαύκος Κληρίδης είχε όντως συμβάλει καθοριστικά τότε, με την ίδρυση του Δημοκρατικού Συναγερμού, στο να δημιουργηθεί μια νέα διχάλα στην εξέλιξη της σύγχρονης πολιτικής ιστορίας της Κύπρου.